

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CXXVIII. De partibus fortitudinis in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

rum solum cōcomitantia suus, nec propria ars, nec propria idea, nec proprium generans, & consequenter nec propriū uirtutem assignatur, ut patet de subiecto & propria passione. Po- test autem dubitatio ista dupliciter solui. Primo, tenendo partem affirmatiuā, l. q. defectus audaciæ solum contingit ex nimio timore, ut author in hac littera sentire uideatur, dum dicit, q. motus audaciæ consistens inuadendo contrariū, quia sequitur inclinationem naturalem, quā uis quodlibet potens inuadit suum contrariū, nisi per timorē impediatur, officii naturalis inclinationis exequitur, & propterea in- ferre non inueniri uirtutem oppositam audaciæ per defectum. Sed quoniam defectus audaciæ non solum ex nimio timore, sed ex parua, uel uia spe superandi contrariū, mala quandoque fit: hāc sicut spes est causa audaciæ, ita defectus spei est causa defectus audaciæ: ideo aliter dubitatio hæc soluitur tenendo partem negatiuam, & dicendo, sicut datur quadruplex peccatum contra actum fortitudinis, ita & quadruplex uirtutum contrarium uirtutem fortitudinis, quorum tria sunt nominata ab Aristotele, & in littera. Quar- tum autem, de quo est questio, ab aliquibus nominatur uecordia, & merito, p. quanto uel in compositione sumitur p. sine, quia qui non aude, quasi sine corde est, & uecors dici potest. Nec oportet aliam rationem huius uirtutis reddere, q. q. actus eius, scilicet non aude, quando, aut quantum oportet, est actus secundum se ex propria specie contrarius fortitudi- ni directe, & non solum ex concomitan- tia alterius uirtutis exurgens, ut probatū est. Et confirmatur, quia si homo non timeret, & tamē diffideret de uictoria, deficeret in audendo, & hoc pec- catum inouerret. Vi- demus quoque in alijs, homines quosdam,

est quadam passio. Passio autē quandoque quidem est moderata secundum rationem, quandoque autem caret moderatio- ne uel per excessum, uel per defectum: & sicut hoc est passio uiti- osa. Sumuntur autē quandoque nomina passionū a superabundanti, sicut ira dicitur non quæ- que, sed superabundans, prout scilicet est uitiōsa: & hoc est modo audacia per superabundantiā dicta, ponitur esse peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. audacia ibi sumitur, sicut quod est moderata ratione: sic enim pertinet ad uirtutem fortitudinis.

AD SECUNDVM dicendum, q. operatio festina commendabilis est post consilium, quod est actus rationis: sed si quis ante consilium uellet festine agere, non esset hoc laudabile, sed uiti- osum. Est enim quædam precipitatio actionis, quod est uiti- ositas oppositū, ut supra* dicitur: & ideo audacia operatur ad uelocitatem operā- di, in tantum laudabilis est, in- quantum a ratione ordinatur.

AD TERTIVM dicendum, q. quædam uitia innominata sunt, & similiter quædam uirtutes, ut patet per* Philos. in 4. Ethic. & ideo oportuit quibusdā passio- nibus uti nomine uirtutum, & uitorum. Præcipue autem illis passionibus utitur ad uita de- signanda, quorum obiectum est malū, sicut patet de odio, timo- re, ira, & audacia. Spes autem & amor habent bonum pro ob- iecto: & ideo magis eis utimur ad designanda nomina uirtutum.

ARTICVLVS II.

Utrum audacia opponatur for- titudini.

AD SECUNDVM sic procedit. **A**Udacia non opponatur fortitudini. Superfluitas. n. audaciæ uidetur ex animi præ- sumptione procedere: sed præ- sumptio pertinet ad superbiam, quæ opponitur humilitati, ergo audacia magis opponitur humi- litati, quam fortitudini.

¶ 2. Præter. Audacia non uel esse uirtutabilis, nisi inquantū ex ea prouenit uel nocumētū aliqd ipsi audaci, q. se periculis inordi- natē ingerit, uel et alijs, quos p. audaciā aggreditur, uel in peri- cula præcipit: sed hoc uel ad iniustitiā p. tinere, ergo audacia sicut quod est peccatum, non op- ponitur fortitudini, sed iustitiæ.

¶ 3. Præter. Fortitudo est circa timores & audacias, ut* dictum est: sed quia timiditas opponit fortitudini secundū excessum timoris, habet aliud uirtutum oppo- situm timiditati secundū defe- ctū timoris. Si ergo audacia op- ponat fortitudini per excessum audaciæ, pari rōne opponetur ei aliquod uirtutum per audaciæ defectum. sed hoc non inueni- tur. ergo nec audacia debet poni uirtutum oppositū fortitudini.

SED CONTRA est, q. * Philos. in 3. & 4. Ethic. ponit audaciam fortitudini oppositam.

RESPON. Dicendum, q. sicut supra* dictum est, ad uirtutem moralem pertinet modum ratio- nis seruare in materia circa quam est: & ideo omne uirtutum, quod importat immoderantiā circa materiam alicuius uirtutis moralis, opponitur illi uirtuti morali, sicut immoderatiū moderato. Audacia autē secundum quod sonat in uirtutum, importat excessum passionis, qui audacia dicitur: unde d manifestum est, quod opponitur uirtuti fortitu- dinis, quæ est circa timores & audacias, ut supra* dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. oppositio uirtutis ad uirtutē nō attenditur principaliter secundū causam uirtutis, sed secundū ipsam uirtutis speciem: & ideo non oportet quod audacia opponatur ei- dem uirtuti, cui opponitur præ- sumptio, quæ est causa ipsius.

AD SECUNDVM dicendum, q. sicut directæ oppositio uirtutis nō attenditur circa eius causam, ita etiam non attenditur secundum eius effectum. Nocumētum au- tem quod prouenit ex audacia, est effectus ipsius: unde nec etiā sicut hoc attendit audaciæ oppositio.

AD TERTIVM dicendum, q. motus audaciæ consistit in inua- dendo id quod est homini con- trarium, ad quod natura inclinatur, nisi inquantum talis inclinatio impeditur per timorem patēdi no- cumentū ab eo: & ideo uirtutum quod excedit in au- dacia, non habet contrarium defectū, nisi timidi- tatem tantū: sed audacia non semper concomitatur tantū defectum timiditatis, quia sicut* Philo. dicit in 3. Ethic. audaces sunt præuolantes, & uolētes ante pericula, sed in ipsis discedunt, scilicet præ timore.

QVAESTIO CXXVIII.

De partibus fortitudinis.

DEINDE consideran- dum est de partibus fortitudinis.

¶ Et primò, considerandum est, quæ sint fortitudinis partes. Secunda Secundæ S. Thomæ.

qui non timore prin- cipaliter acti, sed qua- dam animi paruitate, non audent attentare aliquid: quæ omnia ostendunt defectum audaciæ aliunde q. ex timore principaliter quandoque causari. Author autem ratio- nem reddit in littera, quare non inuenitur hoc uirtutum possum ab authoribus, quia ut in pluribus pecca- tum tale comititur ex cōsequenti ad pec- catum timoris. Pos- set quoque dici, quod author reddit ratio- nem, quare non inue- niatur tale uirtutum, referendo ad merita propria obiecti prop- ter ipsius audaciæ & timoris, & referendo hominem ad illud obiectum: namque utriusque obiectum proprium est malum arduum. Ex proprijs autem meritis malū nō fugat, aut minuit inuasiōe contra se, nisi ingerendo timo- rem. Nec homo inua- dens desistit ab inua- dendo malum con- trarium, sola mali cō- trarij ratione habita, nisi quia malum in- gerit homini timo- rem: cum quo tamen stat, q. referendo ho- minem ad obiectum audaciæ compositū ex malo & bono, si- cut audacia ex hac parte causat ex spe, ita defectus audaciæ a defectu spei. Siue ergo intelligas litterā hanc, quare non in- uenitur tale uirtutum possum, siue quare non inuenitur referendo solum ad proprium obiectū, ex reueren- tia aliorum, quā au- thor innatā habuit, dictum puto.

¶ Super Quæstionis centesimauigesima- octauæ Articulum primum.

IN quæstio. 128. ar. unico dubia multa ex Martino occurrunt. Primum est circa illud, Fortitudo, ut est specialis

¶ 3. virtus.

lib. 3. cap. 7. tom. 5.

q. preced. art. 2.

D. 255.

q. 123. art. 3.

lib. 3. cap. 7. nō multum a sū. tom. 5.

virtus non habet partes subiectivas. Contra hoc siquid arguit Martinus & in q. 1. & in q. 12. directe contra hanc literam. Primo, quia fortitudinis sicut cuiuslibet alterius virtutis sunt tres gradus specie differentes. continentia, temperantia, heroica. ergo. Secundo, quia aliqui habitus fortitudinis habent circumstantias pro obiectis: sed in illis variata quacumque circumstantia semper variatur habitus. ergo. Tercio, Duo sunt actus principales fortitudinis, scilicet aggredi & expectare, qui sunt specie distincti. ergo duo sunt, vel esse possunt habitus fortitudinis specie distincti. secunda pars antecedentis probatur, primo. Multi laudabiliter se habent in uno & non in alio. ergo. Secundo, Prudentia directam talium actuum sunt distincte specie. ergo habitus morales virtuosum inclinantes ad illos sunt distincti specie. Antecedens probatur, quia sunt alia, & alia disciplina militares de aggrediendo, & de expectando. Tercio, Cu obliquatione in aggrediendo stat restitudo in expectando. ergo restitudo utriusque non est eadem specie. Quarto, Restitudo in aggrediendo non contrariatur obliquitas in expectando, sed in aggrediendo. ergo non sunt eiusdem specie. Et tenet sequela, quia in individuis eiusdem specie, quicquid contrariatur uni, contrariatur & reliquo. Quinto, Vbiunque est alia & alia medietas, ibi sunt habitus morales distincti specie: sed hic sunt duae medietates. ergo. Probatur minor, quia alia est medietas in expectando, & alia in aggrediendo. Et confirmatur, quia sunt quatuor extrema & duo media, scilicet intemditas & timor extrema medietatis in expectando, & audacia & uercordia extrema medietatis in aggrediendo. Et hac potest esse quarta ratio ad principale, Quia uirtus habens duas medietates specie distinctas cum suis extremis, non est una specie specialissima: sed fortitudo est hmoi. ergo. Et confirmatur, quia timor & audacia non sunt contraria, quia possunt esse in eodem simul. Quinto, principaliter arguitur, quia hoc uis sensisse S. Th. in q. 126. ar. 2. ad 3. dicens, qd non est inconueniens, qd fm diuersa media habeat diuersa extrema. Est inquit, mihi omnino non intelligibile, quod eadem fortitudo secundum speciem habeat diuersa media secundum specie.

¶ Secundum, De singulis partibus, est agendum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum partes fortitudinis conuenienter enumerentur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd inconuenienter partes fortitudinis enumerentur. * Tullius enim in sua Rhetor. ponit fortitudinis quatuor partes, scilicet magnificentiam, fiduciam, patientiam, & perseverantiam. & videtur quod inconuenienter. Magnificencia enim uidetur ad liberalitatem pertinere, quia utraque est circa pecunias, & necesse est magnificenti liberalem esse, ut Philoloph. dicit in 4. Ethic. sed liberalitas est pars iustitiae, ut supra habitum est. ergo magnificentia non debet poni pars fortitudinis.

¶ Præterea sunt hmoi. ergo. Minor pro fortitudine prima probata est. Quarto, ista quatuor partes fortitudinis, nec diuersa specie a fortitudine. ergo fortitudo non est spes specialissima. genus ipsorum. Antecedens pro prima parte probatur.

¶ 2 Præter. Fiducia nihil aliud uideat esse, qd spes: sed spes non uidetur ad fortitudinem pertinere, sed potius p se est uirtus. ergo fiducia non detur poni pars fortitudinis.

¶ 3 Præter. Fortitudo facit hominem bene se habere circa pericula: sed magnificentia, & fiducia non important in sui ratione aliquam habitudinem ad pericula. ergo non ponuntur conuenienter partes fortitudinis.

¶ 4 Præter. Patientia fm * Tullii importat difficultum persequendum, quod est ipse attribuit fortitudini. ergo patientia est idem fortitudini, & non est pars eius.

¶ 5 Præter. Illud quod requiritur in qualibet uirtute, non debet poni pars alicuius specialis uirtutis: sed perseverantia requiritur in qualibet uirtute. dicitur enim Matth. 24. Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. ergo perseverantia non

In q. 129. ar. 5 & q. 134. ar. 4 & q. 136. ar. 4 ad 3. Et q. d. 33. q. 3. ar. 3. q. 1. 2. & 4. lib. 2. de inuentione in fol. 3. ante finem lib. lib. 4. cap. 3. tom. 5. q. 127. ar. 3.

est superius ad mediate contenta: vel contenta fallum, quia sic fortitudo esse pars istorum. Terciam dubium est circa eandem rationem simpliciter deficit. Primo, quia ex talibus specialibus fortitudinis individuis formaliter quilibet uirtus est circa materia sumatur, quod ratio ostendit. do, quia aut est sermo de specialibus uirtutibus aut in esse moralium: non in esse nature, quia per se diuersarum specierum, ut comburi, habere nec in esse morali, tum quia hoc erit per se pericula maxima optima diuersarum sunt potius propter iustitiam, uel propter pietatem, aut propter callitatem, & cetera, immineat.

¶ Quartum dubium est ex eodem modo. Tunc ponit partes integrales fortitudinis distinctas in potentialibus eiusdem. Contra hanc opinionem nominatim arguit. Primo, Omnis pars potentialis alicuius uirtutis non habens in se totam potentiam, est pars potentialis eius: sed omnis pars potentialis est huiusmodi, respectu fortitudinis. ergo non probatur, quia secundum Sanctum Thomam partes fortitudinis, & aliarum uirtutum potest esse in se immo etiam concurrunt multi habitus, contra ponit partes integrales fortitudinis, & non continet totam potentiam fortitudinis, & non fluunt: aut non, & tunc habent uirtutem.

¶ Ad hanc rationem, inquit Martinus, potest obijci Thomas negando maiorem, quia ad partem potentiam, quod ordinatur ad aliquos secundum potentiam, ut ipse superius in questionibus quibusdam obijcit, modo dixit, & consequenter dicitur, quod fortitudo patientia, & perseverantia ordinantur ad partem potentiam actus, & non ad secundarios. Contra hanc opinionem ibidem, nutrimentum & sensum habentur animæ, & tamen constat quod non ordinantur ad partem potentiam actus animæ. Secundo, quia partes fortitudinis, scilicet magnificentia, & patientia, & perseverantia, sunt partes integrales fortitudinis, & tamen ordinantur ad partem potentiam actus animæ, quia licet aliquis actus, puta, patientia, tamen alij sunt etiam principales. Secundo, quia fortitudo actus animæ, & tamen sentit, & uirtutes principales, & intellectuum est etiam pars potentialis. Partes potentiales prudentia, & cetera, sunt partes, quam partes prudentia, & cetera, sunt partes ergo nihil restat, per quod partes potentiales

integralibus. Consequētia patet. & affirmatiua probatur. quia eu hulla, finis, & gnomē sunt circa principales actus prudentia, quā memoria, intellectus, custodia, docilitas, & ratio, quia hae ordinantur ad prudentiam quatenus cognoscitua est: illa vero habent perficere cognitionis ipsas. f. consilium, & iudicium.

¶ Si dicatur, inquit Marimus, quod en hulla, finis, & gnomē sunt partes potēntiales respectu prudētia: propriissime accepta, hoc est, secundum quod est praecipua, & ideo actus eorum sunt secundum ad actum prudentiae. Contra dupliciter. Primo, quia secundum hoc, partes integrales adhuc essent circa actus magis secundarios, & remotiores ab actu picipiendi, ac per hoc stat argumentum. Secundo, quia secundum hoc nutrimentum, & sensum dicerentur partes potēntiales actus intelligentis, quia est principior, & illi sunt ordinati ad ipsum.

¶ In eodem articulo dubium quoniam occurrat circa eadem cor poris articuli, an secundum auctorem ponenda sint duae patientiae: & duae perseverantiae, ita quod una sit acta ad materiam fortitudinis, & altera ad quaecumque materias difficiles: an una & eadem ut respicit materiam fortitudinis, sit pars integralis eius, & ut respicit quaecumque materias difficiles, sit pars eius potēntialis. Et est ratio dubii, quia in litera iste ut partes potēntiales, ponuntur virtutes specie distinctae a fortitudine, ac per hoc ut integrales, contra istas distinctae, non virtutes specie distinctae a fortitudine, & consequenter ponenda sunt duae patientiae. In oppositum autem est, quia patientia, vel perseverantia ut respicit quaecumque res difficiles, respicit etiam materiam fortitudinis ut aliquid contentum sub rebus difficultibus, ergo ipsa sufficit ad adiuvandum fortitudinem, nec ponenda est superflua alia patientia, vel perseverantia.

¶ Ad primum dubium de partibus subiectis fortitudinis, dicitur cum auctore, quod fortitudo est species specialissima non habens aliquam sub se speciem.

¶ Et ad primum argumentum in oppositum, negatur quod illi sint gradus fortitudinis, & quod sint species distinctae: quoniam fortitudo, si quae est secundum gradum continentiae, non est virtus, sed imperfectum quid in genere virtutis: secundum autem gradum temperantiae, & heroicum non distinguitur specie: & sic ambae propositiones assumptae sunt fallae.

¶ Ad secundum negatur maior. Nullus enim habitus fortitudinis habet pro obiecto circumstantiam obiecti fortitudinis: immo hoc videtur implicare.

¶ Ad tertium dicitur, quod aggredi, & sustinere non sunt species distinctae in genere moris, quamvis distinguantur specie in genere naturae. Et eodem siquidem more procedit circa maximam & optimam periculum aggredi, vel sustinere, quando, ubi, sicut & c. oportet: & propterea si antecedens intelligitur in genere moris, negatur. Et ad primam probationem eius negatur sequela, similiter ad tertiam & quartam: quoniam ex specifica distinctione in esse naturae talium actuum, & ex imperfectione habitus, qui non est fortitudo, sed imperfectum quid in genere virtutis, aliquando provenit, quod aliqui laudabiliter se habent in uno, & non in alio: & similiter quod sit rectitudo in uno, & non in alio, & quod non contrarietur semper rectitudo unius, obliquari alterius: sed si esset sermo de rectitudine, quae in vera virtute consistit, fallae sunt omnia.

¶ **A**nia assumpta, quoniam non laudabiliter laude virtutis fortitudinis potest se habere quis in uno, & non in alio, quantum est ex parte virtutis. Et similiter cum rectitudine unius non stat obliquitas alterius, quantum est ex parte virtutis: & similiter quicquid ex parte virtutis repugnat rectitudini unius, repugnat rectitudini alterius.

¶ **R**ESPONDEO. Dicendum, quod sicut supra dictum est, alicuius virtutis possunt esse triplices partes, scilicet subiectivae, integrales, & potēntiales. Fortitudini autem secundum quod est specialis virtus non possunt assignari partes subiectivae, eo quod non dividitur in multas virtutes specie differentes, quia est circa materiam valde specialem. Assignantur autem ei partes quasi integrales, & potēntiales. Integrales quidem secundum ea quae oportet concurrere ad actum fortitudinis: potēntiales autem secundum quod ea quae fortitudo observat circa difficillima, scilicet circa periculum mortis, aliqua aliae virtutes observant circa quaedam alias materias minus difficiles, quae quidem virtutes adiunguntur fortitudini sicut secundariae principali. Est autem sicut supra dictum est, duplex fortitudinis actus, scilicet aggredi, & sustinere. Ad actum autem aggrediendi duo requiruntur, quorum primum pertinet ad animi preparationem, ut scilicet aliquis promptum animum habeat ad aggrediendum: & quantum ad hoc, ponitur Tullius fiduciam. Unde dicit, quod fiducia est,

¶ **B**iduitur in multas virtutes specie differentes, quia est circa materiam valde specialem. Assignantur autem ei partes quasi integrales, & potēntiales. Integrales quidem secundum ea quae oportet concurrere ad actum fortitudinis: potēntiales autem secundum quod ea quae fortitudo observat circa difficillima, scilicet circa periculum mortis, aliqua aliae virtutes observant circa quaedam alias materias minus difficiles, quae quidem virtutes adiunguntur fortitudini sicut secundariae principali. Est autem sicut supra dictum est, duplex fortitudinis actus, scilicet aggredi, & sustinere. Ad actum autem aggrediendi duo requiruntur, quorum primum pertinet ad animi preparationem, ut scilicet aliquis promptum animum habeat ad aggrediendum: & quantum ad hoc, ponitur Tullius fiduciam. Unde dicit, quod fiducia est,

¶ **C**diversos distinguantur numero: & licet sint quatuor extrema, non tamen sunt duo media, sed unum tantum. Nec est verum, quod auctor hoc dicat: sed iste bonus homo subintellexit ly media, cum auctor dixerit, non incontinent secundum diversae habere plura extrema ex una parte. Et per hoc patet solutio quarti & quinti principalis. Confirmatio vero illa, Timor, & audacia pot sunt simul esse in eodem: ergo non sunt contraria, nihil valet, quia sunt simul respectu diversorum: sicut etiam aliquis est simul prodigus, & avarus respectu diversorum, scilicet rapiendo hinc, & effundendo illinc.

¶ **D**Ad secundum dubium de ratione allata in litera, scilicet, quia fortitudo est circa materiam valde specialem, dicitur unica distinctione praemissa, quod aliter est loqui de distinctione specifica simpliciter: & aliud est loqui de distinctione specifica secundum quid, v.g. in naturalibus dicimus, quod mas & foemina in qualibet specie sunt eiusdem speciei: & rursus dicimus, quod mas & foemina cuiuscumque speciei distinguuntur specie, ut sunt in genere sexus. Primum enim est verum simpliciter secundum, secundum quid, hoc est, cum ista additione, ut sunt sub genere sexus. Similiter dicimus, quod caro, ossa, nervi &c. hominis, distinguuntur specie a carne, ossibus, nervis &c. leonis, loquendo de distinctione specifica simpliciter: sicut anima hominis distinguuntur specie ab anima leonis, iuxta illud Averrois primo de Anima commento, 65. Membra hominis non distinguuntur a membris leonis, nisi quia hominis anima distinguitur ab anima leonis. Et rursus dicimus, quod caro, & ossa inter se distinguuntur specie ut partes integrales, quia sunt partes heterogeneae, & hoc est verum, loquendo de distinctione specifica secundum quid, hoc est, ut partes sunt. Unde caro, ossa, & nervi hominis non sunt multae species simpliciter, quod patet ex duobus, tum ex eo, quod si ossa constituerent unam per se speciem simpliciter, sequeretur quod ossa hominis, & ossa leonis, & caro hominis, & caro leonis, esset simpliciter unius

¶ **E**Ad tertium dicitur, quod aggredi, & sustinere non sunt species distinctae in genere moris, quamvis distinguantur specie in genere naturae. Et eodem siquidem more procedit circa maximam & optimam periculum aggredi, vel sustinere, quando, ubi, sicut & c. oportet: & propterea si antecedens intelligitur in genere moris, negatur. Et ad primam probationem eius negatur sequela, similiter ad tertiam & quartam: quoniam ex specifica distinctione in esse naturae talium actuum, & ex imperfectione habitus, qui non est fortitudo, sed imperfectum quid in genere virtutis, aliquando provenit, quod aliqui laudabiliter se habent in uno, & non in alio: & similiter quod sit rectitudo in uno, & non in alio, & quod non contrarietur semper rectitudo unius, obliquari alterius: sed si esset sermo de rectitudine, quae in vera virtute consistit, fallae sunt omnia.

¶ Secunda Secundae S. Thomae. QQ. 4. Speciei

q. 48.

q. 123. art. 3. & 6.

Loco citato in argu. 1.

mem scilicet. Intelligere est actus principalior, tamen sentire est actus etiam principalis ipsi anime, iam dictum est, quod sentire, & intelligere, respectu animarum, intellectu scilicet, & sensu scilicet, sunt principales actus anime: sed respectu anime intellectus continentis id, quod est sensitivus, sentire est secundarius actus: quia

Ad quartum dicendum, quod patientia non solum patitur pericula mortis, circa qua est fortitudo, abque superabundanti tristitia, sed etiam quocunque alia difficultate, siue periculosa: & secundum hoc ponitur uirtus adiuncta fortitudini. Inquam autem est circa pericula mortis, est pars integralis ipsius.

Ad quintum dicendum, quod perseverantia, secundum quod dicitur continuitatem boni operis usque in finem, circumstantia omnis uirtutis esse potest. Ponitur autem pars fortitudinis, secundum quod dictum est.

Ad sextum dicendum, quod Macrobius ponit quatuor praecepta a Tullio * posita, scilicet fiduciam, magnificenciam, tolerantiam, quam ponit loco patientiae: & firmitatem, quam ponit loco perseverantiae. Superaddit autem tria, quorum duo scilicet magnanimitas, & securitas, a Tullio sub fiducia comprehenduntur: sed Macrobius * magis per specialia distinguit. Nam fiducia importat spem hominis ad magna. Spes autem cuiuslibet rei praesupponit appetitum in magna protensum per desiderium, quod pertinet ad magnanimitatem. Dicitur enim supra, * quod spes praesupponit amorem, & desiderium rei speratae. Vel potest melius dici, quod fiducia pertinet ad spei certitudinem: magnanimitas autem ad magnitudinem rei speratae. Spes autem firma esse non potest, nisi amoueat contrarium. Quandoque enim aliquis, quantum ex seipso est, sperat aliquid: sed spes tollitur propter impedimentum timoris. Timor enim quodammodo spei contrariatur, ut supra habitum est: & ideo Macrobius addit securitatem, quae excludit timorem. Tertium autem addit, scilicet, constantiam, quae sub magnificencia comprehenditur potest. Oportet enim in his, quae magnifice aliquis facit, constantem animum habere; & ideo * Tullius ad magnificenciam pertinere dicit non solum administrationem rerum magnarum, sed etiam animi amplam excogitationem ipsarum. Potest etiam constantia ad perseverantiam pertinere, ut perseverans dicatur aliquis ex eo, quod non desistit propter diuturnitatem; constantem autem ex eo, quod non desistit propter quocunque alia repugnantia. Illa etiam, quae Andronicus ponit, ad eadem pertinere uidentur. Ponit enim perseverantiam, & magnificenciam cum * Tullio, & Macrobio: magnanimitatem autem cum Macrobio. Lenia autem est idem, quod patientia, uel tolerantia; dicit enim, quod lenia est habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & sustinere, quae ratio dicit. Euphychia autem, id est, bona animositas; idem uidetur esse quod securitas. dicit enim, quod est robur anime ad perficiendum opera ipsius. Virilitas autem uidetur idem esse, quod fiducia. Dicit enim quod uiriliter est habitus per se sufficiens, tributus in his, quae secundum uirtutem sunt. Magnificencia autem addit andragathiam, quasi uirilem bonitatem, quae apud nos strenuitas potest dici. Ad magnificenciam autem pertinet, non solum, quod homo consistat in executione magnorum operum, quod pertinet ad constantiam, sed etiam cum quadam uirili prudentia, & solitudine ea exequatur, quod pertinet ad andragathiam, siue strenuitatem; unde dicit, quod andragathia est uiri uirtus ad inuentia communicabiliu operum. Et sic patet, quod omnes huiusmodi partes

A ibi recitatum, quae bona est, scilicet quod eubulia, sine fine, & gnomae sunt partes potentiales respectu prudentiae proprie dictae, ut est praecipua, dicitur saluum esse, quod partes integrales proprie prudentiae sic sumptae, restent remotiores ab actu principalis prudentiae. Ut enim iam dictum est, circumspicere, cautio, & prudentia, circa ipsum actum praecipua sunt, circa quem non sunt potentiales.

B tiam, quae sub magnificencia comprehenditur potest. Oportet enim in his, quae magnifice aliquis facit, constantem animum habere; & ideo * Tullius ad magnificenciam pertinere dicit non solum administrationem rerum magnarum, sed etiam animi amplam excogitationem ipsarum. Potest etiam constantia ad perseverantiam pertinere, ut perseverans dicatur aliquis ex eo, quod non desistit propter diuturnitatem; constantem autem ex eo, quod non desistit propter quocunque alia repugnantia. Illa etiam, quae Andronicus ponit, ad eadem pertinere uidentur. Ponit enim perseverantiam, & magnificenciam cum * Tullio, & Macrobio: magnanimitatem autem cum Macrobio. Lenia autem est idem, quod patientia, uel tolerantia; dicit enim, quod lenia est habitus promptus tribuens ad conari qualia oportet, & sustinere, quae ratio dicit. Euphychia autem, id est, bona animositas; idem uidetur esse quod securitas. dicit enim, quod est robur anime ad perficiendum opera ipsius. Virilitas autem uidetur idem esse, quod fiducia. Dicit enim quod uiriliter est habitus per se sufficiens, tributus in his, quae secundum uirtutem sunt. Magnificencia autem addit andragathiam, quasi uirilem bonitatem, quae apud nos strenuitas potest dici. Ad magnificenciam autem pertinet, non solum, quod homo consistat in executione magnorum operum, quod pertinet ad constantiam, sed etiam cum quadam uirili prudentia, & solitudine ea exequatur, quod pertinet ad andragathiam, siue strenuitatem; unde dicit, quod andragathia est uiri uirtus ad inuentia communicabiliu operum. Et sic patet, quod omnes huiusmodi partes

C a materia fortitudinis: ita quod uirtus patientiae est non circa omnes tristitias, quia non circa tristitias, quae sunt in periculis maximis, & optimis, quae sunt fortitudinis materia, sed circa alias tristitias, ut author in responsione ad quartum dicit: & simile est de perseverantia &c. Inter se uero istae quatuor partes integrales fortitudinis sic distinguuntur, quod due earum sunt respectu boni, & due respectu mali. Fiducia siquidem, & magnificencia, ut partes sunt fortitudinis, sunt respectu boni: sed illa respectu boni ut praemii, seu finis sperati, ista respectu boni ut operis quod fit. Oportet enim uirum fortem in aggrediendo habere spem firmam, quam fiducia facit habere de bono sperato: sic enim magnum causabit aggressum. Spes uero est causa audacie aggredientis. Et oportet rursus, quam prius concepit spem de fortiter operando, in efficaci animo seruare dum fortiter agit, quod magnificencia facit: ita quod utraq; circa spem ponenda uidetur respectu boni diuersimode, ut dictum est. Et consonat

D ad materia fortitudinis: ita quod uirtus patientiae est non circa omnes tristitias, quia non circa tristitias, quae sunt in periculis maximis, & optimis, quae sunt fortitudinis materia, sed circa alias tristitias, ut author in responsione ad quartum dicit: & simile est de perseverantia &c. Inter se uero istae quatuor partes integrales fortitudinis sic distinguuntur, quod due earum sunt respectu boni, & due respectu mali. Fiducia siquidem, & magnificencia, ut partes sunt fortitudinis, sunt respectu boni: sed illa respectu boni ut praemii, seu finis sperati, ista respectu boni ut operis quod fit. Oportet enim uirum fortem in aggrediendo habere spem firmam, quam fiducia facit habere de bono sperato: sic enim magnum causabit aggressum. Spes uero est causa audacie aggredientis. Et oportet rursus, quam prius concepit spem de fortiter operando, in efficaci animo seruare dum fortiter agit, quod magnificencia facit: ita quod utraq; circa spem ponenda uidetur respectu boni diuersimode, ut dictum est. Et consonat

E

ad materia fortitudinis: ita quod uirtus patientiae est non circa omnes tristitias, quia non circa tristitias, quae sunt in periculis maximis, & optimis, quae sunt fortitudinis materia, sed circa alias tristitias, ut author in responsione ad quartum dicit: & simile est de perseverantia &c. Inter se uero istae quatuor partes integrales fortitudinis sic distinguuntur, quod due earum sunt respectu boni, & due respectu mali. Fiducia siquidem, & magnificencia, ut partes sunt fortitudinis, sunt respectu boni: sed illa respectu boni ut praemii, seu finis sperati, ista respectu boni ut operis quod fit. Oportet enim uirum fortem in aggrediendo habere spem firmam, quam fiducia facit habere de bono sperato: sic enim magnum causabit aggressum. Spes uero est causa audacie aggredientis. Et oportet rursus, quam prius concepit spem de fortiter operando, in efficaci animo seruare dum fortiter agit, quod magnificencia facit: ita quod utraq; circa spem ponenda uidetur respectu boni diuersimode, ut dictum est. Et consonat

Li. 2. de inuestione in sel. 3. ante h.

Ad secundum uero negatur sequela, ut iacet: sed debet inferri sic. Ergo nutrimentum, & sensitiuum essent partes potentiales respectu anime intellectiuae: & hoc tam ex dictis patet esse uerum. neque enim dicimus, quod sine fine est pars potentialis praecipua, sed prudentiae, quae est praecipua. Et propterea non respectu actus intelligendi, sed anime intellectiuae, sensitiui ponitur pars potentialis.

Ad quintum dubium, de duplici potentia &c. respondeatur, quod sine loco apud authorem ponende sunt duae patientiae, duae perseverantiae, duae magnanimitates, duae magnificenciae, quae inter se specie distinguuntur, non sicut species perfectae, sed una cuiusque combinatio nis est uere uirtus. Altera, modus, seu conditio uirtutis. & non proprie uirtus, ut author expressè dicit in seq. articulo sexto, ad tertium, de fiducia, qua magnanimitatem uocauit: & idem est de aliis iudiciis. Distinguntur autem inter se ita quatuor ut uirtutes sunt, & ut partes uirtutis, ut dictum est, quantum ad formam, & quantum ad materiam: quia ut partes uirtutis habet pro materia solam materiam fortitudinis: uirtutes uero, habet suas proprias materias disparatas

Lecis citat's in arg. 4. & 6

eu-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

u-uxia

sonnat litem ponenti ambas circa aggressum, alteram respectu preparationis, alteram respectu executionis. Patientia uero, & perseverantia respectu mali, quod tristitia importat, sunt illa quidem, ne animus frangatur tristitia, quae sunt in periculis mortis &c. ista uero, ne ipsum diu sustinere talia tristitia, quae sunt in periculis mortis &c. animum fatiget. Et propterea haec partes in concupiscibili ponenda sunt, in qua est tristitia. Unde fortitudo, licet sit in irascibili, in qua sunt timor, & audacia, exigit tamen modificationem spem & tristitiam ad actum suorum perfectionem: & propterea vocantur modificationes haec partes integrales. Et per hoc patet, quod non superflue, sed necessario multiplicentur huiusmodi morales dispositiones, & habitus, ut scilicet in qualibet materia propria uirtus cum conditionibus requisitis inueniatur, quasi totum cum suis partibus heterogeneis, & euitetur confusio indistinctas relinquentes naturas totorum, & partium. Ac per hoc patientia, quae est totum, fiat pars, aut econtra.

q. 123. art. 1. ad 1.

quatuor principales reducuntur, quas Tullius ponit.

AD SEPTIMUM dicendum, quod illa quinque quae ponit Aristoteles definiuntur a uera ratione uirtutis, quia etiam conueniant in actu fortitudinis, ut supra habitus est. Et ideo non ponuntur partes fortitudinis, sed quidam fortitudinis modi.

QVAESTIO CXXIX.

De magnanimitate, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis fortitudinis partibus, ita tamen, quod sub quatuor principalibus, quas Tullius ponit, alias comprehendamus, nisi quod magnanimitatem, de qua etiam Aristoteles tractat, loco fiducia ponemus.

¶ Primo ergo considerandum erit de magnanimitate.

¶ Secundo, De magnificentia.

¶ Tertio, De patientia.

¶ Quarto, De perseverantia.

¶ Circa primum primum considerandum est, de magnanimitate. Secundo, de uitiis oppositis.

Circa primum quaeruntur octo.

¶ Primo. Vtrum magnanimitas sit circa honores.

¶ Secundo, Vtrum magnanimitas sit solum circa magnos honores.

¶ Tertio, Vtrum sit uirtus.

¶ Quarto, Vtrum sit uirtus specialis.

¶ Quinto, Vtrum sit pars fortitudinis.

¶ Sexto, Quomodo se habeat ad fiduciam.

¶ Septimo, Quomodo se habeat ad securitatem.

¶ Octauo, Quomodo se habeat ad bona fortuna.

IN articulo 1. quaest. 129. dubium occurrit, An magnanimitas sit circa magna operari, tanquam proprium actum, & obiectum: an sit circa magna operari, ut circumstantiam recte sperandi honores magnos. Et est ratio dubij, quia de magnanimitate diuersa dicuntur. Dicitur namque hic, & in quarto Ethicorum, quod est uirtus circa honores magnos ut propriam materiam, & in littera hac exprimitur, quod proprius actus eius est recte uti magnis honoribus. Dicitur rursus in quarto Ethicorum, quod magnanimitas est, quod in unaquaque uirtute magnum. Vbi author exponendo dicit, quod per hoc magnum est specialis uirtus distincta ab aliis, quia tendit ad rationem magni in cuiuslibet uirtutis opere. uerbi gratia. Fortitudo intendit fortiter agere: magnanimitas intendit magna operari infortiter agendo, & sic de aliis. In eodem quoque quarto dicitur, quod magnanimus moderare delectatur de honore, nec ipsum multum aestimat, & quod medietas in appetitu honoris consistit, si appetitur, unde oportet, & ut oportet. Ex quo apparet, quod sit magna operari est, unde oportet appetere honorem, ideo magnanimitas attendit ad magna operari, ut circumstantiam, unde magnos honores appetat, unde oportet, & utatur ut oportet. Ex al-

tera autem parte apparet, quod magnanimitas intendit ad operandum magna, & ex hoc apparet, quod magnanimitas intendit ad operandum magnos honores, quibus digna.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam operari

ARTICULVS PRIMVS.
Vtrum magnanimitas sit circa honores.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod magnanimitas non sit circa honores. Magnanimitas enim est in irascibili, quod ex ipso nomine patet, nam magnanimitas dicitur quasi magnitudo animi. Animus autem pro ui irascibili ponitur, ut patet in 3. de anima, ubi Philosophus dicit, quod in sensu appetitu est desiderium, & animus, id est, concupiscibilis, & irascibilis: sed honor est quoddam bonum concupiscibile, cum sit premium uirtutis, ergo uidetur, quod magnanimitas non sit circa honores.

¶ 2. Praeterea Magnanimitas cum sit uirtus moralis, oportet quod sit circa passionem, uel operationem: non autem est circa operationem, quia sic esset pars iustitiae, & sic relinqueretur, quod sit circa passionem: honor autem non est passio, ergo magnanimitas non est circa honores.

¶ 3. Praeterea Magnanimitas uidetur pertinere magis ad perfectionem quam ad fugam. dicitur enim magnanimus, quia ad magna tendit: sed uirtuosi non laudantur ex hoc, quod cupiunt honores, sed magis ex eo, quod eos fugiunt, ergo magnanimitas non est circa honores.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 4. Ethicorum, quod magnanimitas est circa honores, & in honorationem.

RESPONDEO dicendum, quod magnanimitas ex suo nomine imponit quandam extensionem animi ad magna. Consideratur autem habitudo uirtutis ad duo. Primum ad materiam, circa quam operatur, alio modo ad actum proprium, quod consistit in debito usu talis mat-

gnae honor non est obiectum, sed obiectum autem est magnum in ratione, utroque tamen magnanimitas dicitur, quia formale obiectum eius, est magnum in opere: ex materia uero, quia magnum est in ratione bona, bonum maximum est. Ethicorum distinguitur a materia eius, ita actus eius est actu circa materiam. Nam obiectum est ipso, quod operatur magna: materiam autem moderatam delectatur magnanimitas, quod alium ipem moderatam magnanimitas intendit delectari, ut patet in 4. Ethicorum. Et hoc patet, quia nisi magnanimus tenderet ad magna non in genere minimorum bonorum, quae bona, sed uere magna bona, quae sunt in